

Ämnet är *Turning research into policy advice and treatment guidelines*. Jag har förstås inte sysslat med några medicinska *treatment guidelines*, men desto mer med att ge råd om ekonomisk politik.

Hur ska vi ge råd?

Ett grundproblem med att ge politikråd är hur man ska förhålla sig till de värderingar som nästan alltid måste komma in.

En möjlig ståndpunkt är att forskare bara ska ge beslutsfattarna rena analyser av olika åtgärders effekter, men inte direkta rekommendationer. Sedan får beslutsfattarna fatta sina beslut baserat på både vår forskningsinput och *sina* värderingar.

Den motsatta strategin är att vi som forskare inte bara ska analysera effekter utan också ge direkta politikrekommendationer. Det kan vi inte göra utan att också vägledas av värderingar som då måste redovisas väldigt tydligt.

Vilken strategi ska man välja? Strategi 1 kan verka mest vetenskaplig. Men så enkelt är det inte. Om forskning ska påverka, måste den få uppmärksamhet. Det är oftast svårt utan klara politikslutsatser.

Det här ett starkt argument för det. Men det finns risker. Den rena analysen kan så att säga komprometteras av politikslutsatserna. Det gör det desto viktigare att själva analysen verkligen är rättvisande.

Vi ska inte vara rädda att ge tydliga politikrekommendationer

Samtidigt är forskare tränade i att skilja mellan analys och värderingar. Vi har starka incitament till det eftersom vi straffas hårt av kollegor i form av förlorat anseende om vi misslyckas.

Man kanske rentav kan hävda att vi genom att presentera både analys och politikslutsatser som bygger också på värderingar och genom att tydligt skilja mellan dem kan utgöra förebilder i debatten.

Så jag menar att forskare inte ska dra sig för tydliga politikrekommendationer även när de måste baseras på värderingar.

Sedan måste vi alltid kunna revidera våra råd om det kommer ny forskning som visar på andra effekter än dem vi utgått från. Det är inte alltid lätt. Men det måste vi kunna. Annars agerar vi mer som politiker än forskare.

För att inte bli alltför abstrakt, ska jag ge tre exempel.

Exempel 1: EMU-utredningen

1995–96 var jag ordförande i regeringens *EMU-utredning*, som bestod av ekonomer och statsvetare. Uppdraget var att analysera för- och nackdelar med *medlemskap i valutaunionen* som skulle starta 1999.

Vår analys sade – mycket förenklat – att ett medlemskap skulle:

(i) ge lite högre ekonomisk tillväxt;

(ii) innebära viss risk att om Sverige utsattes för landspecifika makroekonomiska störningar så kunde det leda till en djup recession; och

(iii) ge Sverige lite större inflytande inom EU.

En nyckelfråga var om vi skulle nöja oss med rena analysen eller om vi även skulle ge en rekommendation om Sverige skulle gå med i valutaunionen eller inte.

Vi landade i att vi borde ge en rekommendation för att stimulera diskussionen – att bara ge en lista med för- och nackdelar skulle inte ge debatten en tillräckligt tydlig utgångspunkt.

Rådet blev att Sverige inte borde gå med när valutaunionen startade 1999 utan först senare när vi rätt ut våra makroekonomiska problem. De var väldigt stora då – Sverige led fortfarande av sviterna från krisen i början av 1990-talet.

Vi menade att om Sverige då med mycket hög arbetslöshet skulle utsättas för ytterligare ekonomiska chocker, så skulle konsekvenserna bli mycket allvarigare i valutaunionen än utanför (då vi skulle ha kvar en egen penningpolitik som kunde anpassas efter våra behov).

Slutsatsen grundades på två värdepremisser: (i) att vi lade stor vikt vid att undvika en period med mycket hög arbetslöshet; och (ii) hög riskaversion. Vi redovisade det tydligt och att vi såg de här

värderingarna som *revealed preferences* i politiken. Samtidigt redovisade vi hur slutsatsen skulle förändras med andra premisser.

Var det rätt av oss att ge den här rekommendationen som nog betydde mycket för Sveriges beslut att behålla kronan? Jag tycker det, men många har varit av en annan uppfattning – något som jag ofta fortfarande blir påmind om.

Exempel 2: Klimatpolitik

Mitt andra exempel gäller *klimatpolitiken*. Något som tilldragit sig stort intresse bland ekonomer är en global *koldioxidskatt* och lämplig nivå för den.

Ett grundproblem är att *kunskapen* är högst *osäker* om såväl sambandet mellan utsläpp och uppvärmning som om kostnaderna för uppvärmningen. Hur ska man ta hänsyn till det?

Försiktighetsprincipen är en möjlighet. Man kan jämföra troliga utfall av beslut på grundval av felaktiga antaganden. Man kan beräkna utfallet om man väljer en för hög skatt utifrån för pessimistiska antaganden. Och vi kan beräkna utfallet om en för låg skatt väljs på basis av för optimistiska antaganden.

Kollegor till mig har visat att välfärdskostnaderna är mycket lägre av en för hög skatt än av en för låg skatt. Det beror på att en för hög skatt stimulerar övergången till grön energi som strikt ekonomiskt är ett bra substitut för fossil energi.

Exempel 3: Pandemin

Mitt tredje exempel gäller *pandemin*. Det är en intressant kontrast mellan hur försiktighetsprincipen användes på det ekonomiska området men inte i fråga om smittbekämpningen.

Det var till en början mycket svårt att bedöma de ekonomiska kostnaderna. Risken var stor att de skulle bli väldigt omfattande – som de blev i många länder. I Sverige fanns en konsensus bland ekonomer att, eftersom följderna kunde bli en massiv sysselsättningsnedgång, och därmed stor uppgång i långtidsarbetslösheten som kunde bli svår att vända, så var det mindre riskabelt att göra för mycket än för lite.

Det var det råd politikerna fick. De lyssnade. Det blev potentiellt mycket stora finanspoliska stöd, som också förhindrade en kraftig arbetslöshetsuppgång.

På smittskyddsområdet följdes inte försiktighetsprincipen. Eller den följdes snarare på ett omvänt sätt genom att Folkhälsomyndigheten inte ville vidta åtgärder förrän det fanns ovedersägligt stöd för att de var nödvändiga och effektiva.

Det här är en klok strategi om försiktighetsåtgärder är mycket kostsamma. Så kan det vara med storskaliga *lockdowns* men hade knappast varit det med karantän för återvändande sportlovsresenärer i mars 2020, tidigare begränsningar av allmänna sammankomster, tidigare testning och munskyddsanvändning.

Det här rekommenderades av många akademiska medicinska forskare, men råden fick liten effekt. Folkhälsomyndigheten ville inte lyssna och inte heller politikerna.

Kontrasten mot den ekonomiska sfären är slående. Där lyssnade politiken på akademien. Varför? Kanske därför att det på det där sedan länge finns en infrastruktur där politiker och ekonomer regelbundet möts och diskuterar. Mitt intryck är att motsvarande infrastruktur inte fanns på folkhälsoområdet. Men jag kan ha fel.

Några slutsatser

Om jag ska summera:

(i) Jag tycker forskare ska våga ge tydliga politikråd även om de involverar värderingar. Men vi måste då vara tydliga om dem.

(ii) Kommer det ny forskning, så måste forskare kunna revidera våra råd även när det kan innebära prestigeförluster.

(iii) I lägen med stor osäkerhet, så kan försiktighetsprincipen ge god vägledning.

Det här var min bild. Men vi har alla olika perspektiv. Så jag hoppas på en bra diskussion. Ordet är fritt.